

NUEVOS EXTRACTOS

DE LA REAL SOCIEDAD BASCONGADA
DE LOS AMIGOS DEL PAÍS
EUSKALERRIAREN ADISKIDEEN ELKARTEA

Discursos pronunciados en el Acto de Ingreso
ROSA ERRAZKIN ARRAZAU
Amiga de Número

Suplemento 26-G del Boletín de la RSBAP

BERGARA – SEMINARIXOA

2021-10-30

Luis Elícegi, Presidente de la Real Sociedad Bascongada en Gipuzkoa, EAEko Presidentea Gipuzkoan

Rosa Errazkin, nueva Amiga de Número Adiskide Numerario berria

Inés Pellón, Rosa Errazkin, Luis Elícegi, Gorka Artola, Mígel Angel Elkoroberezibar, Jorge Askasibar

PALABRAS DE RECEPCIÓN - HARRERA HITZAK

INÉS PELLÓN

EAEko Adiskide Numerarioa
Amiga de Número de la Bascongada

Eskerrik asko, eguerdion danori.

Señor Director de la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País,

Señor Presidente de la Comisión de Guipúzcoa,

Autoridades,

Amigos, Amigas,

Querida Harbil, Querido Julián,

Queridísima Rosa,

Hoy nos encontramos en este magnífico edificio para recibirte como Amiga de Número de la Sociedad Bascongada, y qué mejor manera de comenzar que recordar que, el 20 de octubre de 2018, la European Physical Society (EPS) entregó la distinción de Sitio Histórico de la Ciencia a la villa de Bergara, como reconocimiento a la localidad en la que los hermanos Juan José y Fausto de Elhuyar lograron aislar, -que no descubrir- el wolframio en 1783.

Los científicos europeos ya tenían noticia de que existía una nueva sustancia que había permanecido desconocida hasta el momento, pero nadie había conseguido aislarla a pesar de los esfuerzos realizados.

Por ello, el logro de los hermanos Elhuyar adquiere todavía mayor relevancia, sobre todo porque, gracias a su dureza y alto punto de fusión, este elemento metálico contribuyó, posteriormente, al avance de la ciencia y de la tecnología de manera decisiva.

Pero la enorme importancia de este hecho en sí mismo no nos tiene que deslumbrar e impedirnos ver la inmensa magnitud de todas las circunstancias que lo hicieron posible: factores materiales como el magnífico edificio del Seminario en el que nos encontramos; el extraordinario Laboratorium situado en la cercana “casa de Zabala”, donde realmente tuvo lugar el aislamiento; o las maravillosas colecciones que gracias al esfuerzo y a la generosidad de muchas personas enriquecieron sus gabinetes y laboratorios hasta hacerlos destacar como uno de los mejores y más completos de Europa. Y esto no lo dice esta apasionada de la historia de la ciencia, sino que fue el prestigioso profesor sueco Anders Thunborg que sustituyó a Fausto de Elhuyar como profesor de Mineralogía en el Seminario en 1787¹.

Sin embargo, esta riquísima dotación material no habría sido posible si no hubieran existido los factores humanos, que, como siempre, son los que mueven el mundo: los dos hermanos Elhuyar, los profesores europeos que los instruyeron de forma exquisita y alguno de los cuales incluso vino a Bergara para realizar tareas de docencia e investigación, como los franceses Proust y

---

[1] GAGO BOHÓRQUEZ, Ramón / PELLÓN GONZÁLEZ, Inés (1994) *Historia de las Cátedras de Química y Mineralogía de Bergara a finales del siglo XVIII. Incluyendo un informe inédito de Fausto de Elhuyar sobre las minas de Aralar*. Bergara, Excmo. Ayuntamiento de Bergara.

Chabaneau o el ya citado sueco Thunborg; los socios de la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País, en especial el Conde de Peñafiorida y el Marqués de Narros, y la propia sociedad bergaresa, que acogió a este centro docente e investigador que fue, sin duda, pionero en todo el Estado, y que pronto fue imitado en muchos lugares, incluso allende los mares.

Lamentablemente, ese esplendor y el proyecto de futuro que se construyó en Bergara en el siglo XVIII quedó truncado, como tantas otras buenas cosas, por las diferentes guerras que asolaron el territorio.

Más algún poso quedó, porque a mediados del siglo XIX se produjo otro hecho brillante: la fundación de la *Escuela Industrial de Bergara*, primera en formar ingenieros industriales en todo el Estado junto con las nuevas escuelas industriales de Madrid, Barcelona y Sevilla. Diferentes circunstancias condujeron a la desaparición de las Escuelas Industriales entre 1860 y 1867, a excepción de la de Barcelona, que ha perdurado hasta nuestros días. La *Escuela Industrial de Bergara* inició su andadura en 1851 y se cerró en 1861, sólo diez años después.

El complicado final del siglo XIX y la primera mitad del siglo XX llevó al Seminario a un estado de total abandono, sobre todo cuando la orden de los dominicos, encargados de sus enseñanzas, lo abandonaron.

Los restos de tan glorioso pasado acumulaban polvo y olvido en un almacén de este edificio, donde, como nos ha mostrado la Amiga Rosa, las colecciones y la valiosísima documentación se encontraban abandonadas sin ningún orden en cajas de jabón Chimbo.

Lo sé con certeza porque así se la encontró mi director de tesis doctoral el profesor de Historia de la Ciencia de la Universidad de Granada Doctor Ramón Gago cuando, fascinado por el pasado científico de Bergara, solicitó a mediados de los años

80, un proyecto de investigación y se desplazó 1.000 kilómetros hasta aquí para estudiar directamente las fuentes, que es como se trabaja en nuestra disciplina.

Evidentemente su investigación dio poco fruto, a pesar de la hospitalidad del pueblo bergarés y la total ayuda de un donostiarra de adopción ilustre, el químico Leandro Silván López-Almoguera. El profesor Gago, cuando comencé mi tesis en 1990, nos transmitió el inmenso pesar que le había causado contemplar semejante desastre.

Sin embargo, en un Congreso que se celebró en Segovia en 1992 conocimos el interés del Ayuntamiento de Bergara por recuperar el legado museológico y archivístico, catalogarlo debidamente y mostrarlo a la sociedad, a través del museólogo Xabier Aranburu. La tarea que tenía por delante era descomunal, y tuvieron que pasar 23 años para que se inaugurase el Museo Laboratorium, concretamente el 25 de septiembre de 2015.

Las colecciones se han ubicado no en este edificio del Seminario, sino en el palacio de Errekalde de esta villa, que fue la residencia del Conde de Peñaflores en el siglo XVIII. Los pocos documentos que sobrevivieron al desastre quedaron custodiados en su sitio natural: El Archivo Municipal de Bergara, gestionado de forma magistral por Arantzazu Oregui y su equipo.

Durante estos años, junto con Xabier Aranburu trabajaron Rosa Errazkin y el añorado Iñaki Irizar, quien en 2015 indicaba en el *Diario Vasco* que el objetivo de este museo no es únicamente mostrar las valiosas piezas científicas de su colección, sino que²:

“Su misión será la de difundir y poner en valor la riqueza cultural que atesora, es decir, desvelar los secretos, las historias que cada pieza esconde para, entretejiendo dichas historias, transmitir al

---

[2] <https://www.diariovasco.com/alto-deba/201503/15/descubriendo-laboratorium-20150315013002-v.html>, visitada el 25/10/2021.

público visitante, en definitiva, a la sociedad, una realidad de carácter histórico-científico y cultural mayor, que sea portadora de un mensaje más enriquecedor”.

Además, y tal y como se recoge en la guía del Real Seminario de Bergara, titulada *Único, valioso y mirando al futuro* redactada por ellos tres:

“el fin último del Museo del Real Seminario será difundir la importancia de la innovación, la ciencia y la educación como base para la prosperidad y el progreso, evocando y recordando la trayectoria histórico-científica de una institución única: el Real Seminario de Bergara. Asimismo, retomando la secular tradición educativo-científica del Seminario y haciendo uso de las evidentes potencialidades divulgativas y didácticas que de la colección científica se derivan, fomentará la cultura científica, es decir, el conocimiento y el gusto o inclinación por las ciencias físico-químicas y naturales”.

Querida Rosa, este es el legado que tienes bajo tu responsabilidad. No es baladí, pero las competencias que te adornan, y que son las que te han hecho merecedora de ser propuesta como Amiga de Número de la Bascongada, son muchas y de inestimable valor.

Eres Licenciada en Ciencias Químicas en la especialidad de polímeros por la UPV/EHU, especialidad que compartimos. Fuiste cofundadora y actualmente eres la Directora del *Museo Laboratorium* de Bergara, y desde 1992 eres la responsable de la colección de instrumentos científicos del Seminario.

Te has especializado en la historia científica del Seminario y sobre todo, en el aislamiento del wolframio por los hermanos Elhuyar, así como en la historia de los fabricantes y las casas de instrumental científico más importantes de finales del siglo XVIII y siglo XIX. Por ello tienes una sólida experiencia en la investigación, conservación, difusión y gestión general del patrimonio científico.

Has participado en diferentes charlas, congresos, mesas redondas y foros de trabajo sobre museos, colecciones científicas y restauraciones, y has colaborado en numerosos proyectos de divulgación científica.

Eres coautora de varios artículos de la Cátedra de Cultura Científica de la UPV/EHU, y de la publicación “Único, valioso, mirando al futuro. Guía del Real Seminario de Bergara”, y participas como profesora ajena a la UPV/EHU en un máster de ilustración científica.

Dentro de pocos meses, en 2022, se cumplirán 30 años desde que comenzaste tu labor en el Seminario, y los frutos de él están a la vista. Habéis hecho, has hecho un trabajo excepcional.

Rosa, las personas estamos aquí de paso, pero nuestro legado es lo que debe permanecer; aunque, sobre todo, tenemos la obligación de conservar el que nos han dejado nuestros mayores. No debemos olvidar esa metáfora atribuida a Bernardo de Chartres en el siglo XII que adaptó el físico Isaac Newton en 1675: “Si he visto más lejos, es poniéndome sobre los hombros de gigantes”.

Estoy segura de que las próximas generaciones van a poder ver más, y aún más lejos, subiéndose sobre tus hombros, en tus hombros de gigante.

Ongi etorri Rosa, bienvenida a la Bascongada, bienvenida a esta tu casa.

**“LABORATORIUM:
ZIENTZIAREN, ONDAREAREN
ETA GIZARTEAREN TOPAGUNEA”**

ROSA ERRAZKIN ARRAZAU
Lección de Ingreso en la
Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País
Euskalerrriaren Adiskideen Elkarte

Seminarixoa – Bergara

2021-10-30

SARRERA

Eguerdi on guztioi, etorri zaretenoi, zein streaming bidez jarraitzen gaituzuen guztioi!

Nire aurkezpenarekin hasi aurretik, Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteko arduradunak eta ekitaldi honen antolatzaileak eskertu nahiko nituzke, elkarte honetako adiskide izendapenaren aukera emateagatik. Egia esan, ohore handi bat da niretzat Euskal Ilustratuek sortutako elkartearen partaide izatea.

Eskaintza egin zidatenean, ez nintzen guztiz jabetu zer suposatzen zuen izendapen eta ekitaldi honek, pentsatzeko denborarik ez bainuen izan. Izan ere, museoko jardun etengabeak azkarregi eramaten nau askotan, eta pentsatzeko denbora gutxiegi izaten dut. Baina denbora aurrera joan ahala, udako oporetan urduri jartzen hasi nintzela aitortu behar dizuet, elkar-teak merezi duen maila ematea erantzukizun handia zela iruditu zitzaidan eta. Nire aldetik zehazki zer espero ote zen galdetzen hasi nintzaion nire buruari, baina piskanaka-piskanaka, lasaitzen hasi nintzen, nire ia 30 urteko ibilbide profesionala kontatuz helburua lortuko nuela pentsatu bainuen. Eta egia esan, horrela da, urte hauetan, batzuetan, lan zaila eta neketsua izan den arren, oso lan polita izan da eta izaten jarraitzen du: gero ikusiko dugun moduan, gure euskal ilustratuek utzitako ondare zientifikoa ikertzea, berreskuratzea, zaintzea, balioan jartzea eta zabaltzea edo ezagutzera ematea baita.

Hala ere, gaur, bereziki oso hunkituta nagoela esan beharra daukat, nagusiki 5 arrazoi ditut hori esplikatzeko dutenak:

1. Lehen arrazoa hauxe da: Esan dizuedan moduan, gaur Laboratorio museo aurkeztu behar dizuet, eta azken finean, nire bizitza profesionala kontatu behar dizuet, baina ibilbide hori 26 urtetan zehar beste lankide bati oso lotuta egon da, Iñaki Irizarri, alegia. Bera, museo lan taldeko zoologoa eta Errege Seminarioko natur zientzien bildumen arduraduna izan zen, eta bere azken urteetan gainera, museo lan taldeko burua. Zoritxarrez, aurreko urteko abenduan utzi gintuen. Gaurko ekitaldia, berarena ere izango litzatekeela argi daukat, nirekin egongo zen gaur. Beraz, zuregatik Iñaki! Inoiz baino indar gehiagorekin bultzatzen jarraituko dut gure proiektua!
2. Bestetik, izendapenak berak ere, gure Euskal Herriko zientziaren historiarekin lotzen nau gaur, eta kimikaria naizen aldetik, oso harro nago, zientziaren historia zoragarri horren partaide sentitzen naizelako, harrokeririk gabe, noski!
3. Hirugarrenik, lekuak berak ere, ekitaldia berezia egiten du, hemen gauzatu baitzuten gure euskal ilustratuek beraien proiektu berritzaile ikaragarria. Pentsatzen dut beraiek ere harro egongo liratekeela beraien altxorrek gordetzen eta gizarteratzen gabiltzala ikusiko balute. Aurreko ekitaldi batean ere aipatu genuen, hemen beraien izpiritu hori egon daitekeela eta horrek ere xarma berezia ematen dio gaurko ekitaldiari, ez duzue uste? Hemen atzean topatu nituen 1992. urtean lehen aldiz gure ilustratuek utzitako altxorra.
4. La cuarta razón, por la que hoy siento esta grandísima emoción, es la de compartir esta mesa junto a Inés Pellón. Ella no lo sabe, porque nunca se lo he dicho, pero aprovecho esta ocasión para decírselo públicamente, la admiro muchísimo, tanto a nivel profesional, como a nivel personal. Siempre dispuesta a compartir su enorme sabiduría sobre la historia de la ciencia del Real Seminario de Bergara. Siempre ha estado y sigue estando junto a nuestro proyecto, ayudando

en todo lo que puede... he de decir, que hemos compartido, desde el principio de nuestra andadura, esa pasión por la historia de la química del RSB. Eskerrik asko Inés!!

5. Y bueno, aprovecho este evento también, para agradecer a mi familia en general, y a mi madre en particular, que sólo ha venido un par de veces a Bergara y quiero decirle, que gracias a la educación que pudieron ofrecerme en su momento, estoy hoy aquí. Merci.

AURREKARIAK

Nire sarrera hau amaitu ostean, Laboratorium museoa oso labur aurkezten saiatuko naiz (20 minututan, hain zuzen ere). Hau da nire gaurko erronka! ..... dena den, jakin ezazue, informazio gehiago beharko bazenute, bertara joateko aukera duzuela, eta hortxe izango nauzuela.

Laboratorium aurkezteko, ezinbestekoa da, alde batetik, Bergarako Errege Seminarioaren historia (nahiz eta zuetako askok ezagutuko duzuen), eta bestetik, bere zientzia-bildumak oso laburki azaltzea, hauek baitira Laboratoriumaren oinarriak.

BERGARAKO ERREGE SEMINARIOA BERRIKUNTZAREN ERAGILEA IZAN DA

Duela 250 urte inguru, euskal ilustratu talde batek proiektu berritzaile bat sortu zuen, gerora wolframa aurkitzeko aukera emango zuena. Nahiz eta krisi-egoera sakon batean murgilduta egon, hezkuntza eta ikerketa zentro bikaina sortu zuten, Errege Seminarioa, bi mendean zehar lurraldearen modernizazioa bultzatzea lortuko zuena. Talde baten ilusioaren eta lan eskergaren ondorioa izan zen; ideia bikainen eta ahalegin handien ondorengo.

Haiei esker, eta zientzialari konprometitu askori esker, lortu diren ezagutza berriek eta garapen teknologikoak, gure bizitzakalitatea hobetu egin dute. Horregatik, etorkizunaren eskariz, denok batera berrikuntzaren alde egiten jarraitu behar dugula pentsatu izan dugu beti.

Askotan esaten dudan moduan, Bergarako Errege Seminarioa edo Mintegia zientziaren sorlekua izan da Euskal Herrian. Bere jarduerari esker, Errege Seminarioa izan da historikoki Euskal Herriko gizartearen eta ekonomiaren berrikuntzako eragile nagusietako bat.

Baina, ikus dezagun, nahiz eta laburki izanda ere, ibilbide oparo hau garaiz-garai, merezi du eta.

XVI-XVIII mendeak

Dakizuen moduan, erakundeak XVI. mende amaieran du jatorria. Orduan oraindik ez zen Real Seminario izenez ezagutzen. Jesuitek eskola bat sortu zuten Bergaran, Collegium Vergarense delakoa.

1767. urtean Carlos III.ak bere menpeko lurralde guztietatik Jesusen Lagundia kanporatu zuen; horrekin, Bergarako Jesuiten ikastetxea hutsik gelditu zen.

XVIII. mendearen bigarren erdian, ilustrazioa nagusitzen da. Pentsaera ilustratuak gizakian eta arazoian jartzen du konfiantza; jakintza landu eta ezagutzera ematea funtsezkoa da gizartearen garapenerako. Giro honetan, besteak beste, zientzia esperimentalak garatzen dira, Zientzia akademiak eta Herriaren Adiskideen Elkarteak sortzen dira.

Orduan izaten du Bergarako Errege Seminarioak garai distiratsu eta ospetsuena. XVIII. mendearen amaieran, eta urte askotako lanen ostean, “Real Seminario Patriótico Bascongado” delakoa ireki zuten Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País (RSBAP) erakundekoek. Erakunde hau, Euskal Herrian mu-

gimendu ilustratuak izan zuen lorpen gorena da eta bertan, ikasketa programa aurrerakoiei esker, zientziaren historian aipatzen diren gertaerak lortu ziren.

Dudarik gabe, Wolframaren aurkikuntza da Euskal Herriak inoiz zientzia arloan egin duen ekarpen handiena eta unibertsalena. Elhuyar anaiek Bergaran egin zuten aurkikuntza hau, ez zen kasualitatez eman. Bergaran gertatu zen, bertan ematen zirelako orduan, baldintza egokiak horretarako. Garai hartan erakundeak zituen plangintza eta helburu zientifikoak zirela eta, horretarako zituen ongi hornitutako laborategi, zientzialari ospetsu (Proust, Chabaneau...), giro intelektual, harreman eta beste hainbat faktore gehiagoren ondorioz baino ez zen eman lehen mailako gertaera zientifiko hura.

XIX. mendea

XIX. mendean ere Errege Seminarioa lehen mailako hezkuntza eta ikerketa zentroa izan zen Euskal Herri mailan, eta oso garrantzitsua Estatuan. Izan ere, XIX. mendean Errege Seminarioan Eskola Industriala jarri zen ingeniariak formatzeko. Ingeniarrien eskola hau bakarra zen Euskal Herrian. Estatu mailan soilik lau zeuden 1850 urtean: Madrilen, Bartzelonan, Sevillan eta Bergaran.

Bestalde, Bergarako Errege Seminarioa oso garrantzitsua izan zen Gipuzkoa mailan ere: XIX. mende erdian Bergarako Errege Seminarioa Gipuzkoako Institutua izatera pasa zen, Gipuzkoako lehenengo institutu eta gainera, hamarkadatan, Probintziako institutu ofizial bakarra.

Aita Domingotarren Ikastetxea

1880 urtean Gobernuak erabaki zuen Gipuzkoako Institutu Probintzialak egoitza berria Donostian hartu zezala eta Bergarako Seminarioan Aita Domingotarrek (Dominikoe) bigarren

hezkuntzako ikastetxea eta hainbat katedra berezi martxan jarri zezatela. Institutua Donostiara eraman zutenean Errege Seminarioko kabinete eta laborategietan zeuden material batzuk bertara eraman baziren ere, Dominikoeek berriz aberastu zituzten laborategiak, batez ere natur zientzien bildumekin.

Azken hauek 1972. urtean amaitu zituzten Errege Mintegian gauzatzen zituzten irakasle-lanak. Lau urte beranduago Bergara unibertsitate-hiri bihurtu zen, hau da, 1976ko azaroaren 4ean Bergarako UNED zentroaren lehenengo ikasturte akademikoaren irekiera-ekitaldi nagusia egin zen.

BERGARAKO ERREGE SEMINARIOAREN BILDUMAK

Laburki gogoratu dugun erakundearen ibilbide oparo horrek ondare material eta inmaterial oso baliotsua utzi du, beti ere berritu nahiaren testigantza ezin hobek.

Bergarako Errege Seminarioko bilduma zientifikoa garrantzitsua da, Euskal Herriko panorama museistikoan eta zientifikoan nabarmentzen dena. 3.000 objektu zientifikok osatzen dute bilduma: fisikako tresneria, kimika arlokoa, mineralak, fosilak, giza anatomia modeloak eta zoologia piezak, XVIII. eta batez ere XIX. mendekoak, garaiko zientzia horien garapenaren lekukoak direnak. Kultura zientifikoa sustatu eta nortasuna lantzeko beharra duen gaur eguneko gizarterako tresna paregabea.

Fisika eta Kimikako instrumentuen sekzioari dagokionez, nire ardurapeko eta ikerketarako materiala izanik, esan:

XVIII. mendeko pieza baliotsuak gordetzen direla, hala nola, irudian ikusten duzuen dilatometro bat (AZT-0174), Salamancako Unibertsitaterako, Almadengo meategietarako eta Bartzelonako Eskola Nautikorako hainbat zientzia instrumentu egin zituen Juan González instrumentu egile ospetsuaren ale bitxia.

Hauekin batera, kimikako laborategiko tresna-multzo txiki bat kontserbatzen da eta XIX. mendean fisikaren zientzia osatzen zuten arloetako fisika-instrumentu asko.

Laborategi eta kabinete horiek kalitate handiko tresneria zientifikoarekin hornitu ziren. Material gehienak Europako atelier ospetsuenetan eta onenetan erosi ziren, Londresen, Berlinen eta Parisen. Errege Seminarioko bildumak, beraz, XIX. mendeko material tekniko-zientifikoa egiten zuen industriaren garapena islatzen du ere modu egokian. Fisikaren bilakaeraren berri emateaz gain, gure pieza-multzoa fisika esperimentalaren eredu bikaina da, eta horixe izan zen, hain zuzen ere, zientziaren adar horri buruzko teoria irakasteko ezinbesteko osagarria XIX. mendean.

Horrela, eta gutxi batzuk aipatzearren, esan dezagun gure bildumetako sekzio honetan dauzkagula, Edme Hardyren “Tin foil” fonografoa (AZT-0065), Frantzia komertzializatu zen lehen fonografo modeloa; 1840 hamarkadan Frantzia sari ugari irabazi zituen Desbordes etxeko Haldat aparatua ere. Enpresa honek *rue St. Pierre Popincourt 20*an izan zuen egoitza 1843-1849 bitartean; eta, horixe denez, hain zuzen ere, Bergarako bildumako piezetan azaltzen den helbidea, instrumentu horiek aipatutako hamarkadan datatu ahal izan nituen egindako ikerketa lanaren ondorioz. Bestetik, XIX. mendean Europako herrialde askotara bere zientzia instrumentuak esportatzen zituen *Breton frères* izeneko lantegian egindako aleak ere aurkitzen ditugu gure bilduman.

Ikus dezakezuen moduan, Parisko etxe askoren ikerketa saskona egin behar izan nuen, zientzia instrumentuen datak lortu ahal izateko eta, ale bakoitza guztiz testuingurutzeko.

Irudietan ikus dezakezuen moduan, giza anatomia, zoologia, mineralogia eta paleontologia sekzioetako bilduma garrantzitsuak ere gordetzen ditu Museoak.

Baina altxor hau guztia ez zegoen horrela, aspaldiko lanak ahaztu egiten dira ... Aleen kontserbazio egoera txarrak ezagutu genituen, eta lan ikaragarria egin da urte guzti hauetan.

LABORATORIUM MUSEOAREN PROIEKTUAREN HISTORIA (1981-2013)

Laboratorium definitu aurretik egindako lanak eta hausnarketak kontatzea komeniko litzateke, baina ezinezkoa da gaur, soilik esan:

- 1981-1991: Museoa gauzatzeko lehen saiakerak egiten dira, herritarren laguntzari esker (Promoción Cultural Bergaresa; Batzorde irekia). Bildumaren garrantzia eta Museoaren beharra finkatzen dira.
- 1991/1992ko egoeraren diagnostikoa egiten da (hemen atzeko gela batzuetan aurkitzen zen bilduma guztia) 1992.urtean; Bergarako Udalak bildumaren berreskuratze lanak egiteko eta museo proiektua gauzatzeko lan talde teknikoa osatzen hasi zen.
- Berreskuratze lan izugarria egin ostean, bilduma prest edukitzea lortu genuen; eta behin bilduma prest edukita, Museoa egiteko udalak funtsezko hainbat erabaki hartu behar izan zituen museoko lan-taldeak proposatutakoetan oinarrituta: berreskuratutako bilduma aberatsarekin, zer nolako museoa egin? Zein izan behar zen museo horren xedea? Eta hori non kokatu?

Maila teknikoan zein politikoan beharrezko hausnarketak eta erabakiak hartu ondoren, Museo proiektuaren azken definitzio eta dimentsionamendua egiten da, hemen aurkeztzen dizuedan Laboratorium museoa formulatu arte, hau da, horren guztiaren emaitza da Laboratorium Museoa.

LABORATORIUM MUSEOA

Deskribatu berri dugun bilduma eta aipatutako Errege Seminarioaren historia paregabe hori dagoelako izan zuen Bergarako udalak aurkeztuko dizuedan Laboratorium museoa gauzatzeko aukera.

Egindako lanaren ondoren, Museoa 2015. urtean inauguratu genuen, irailaren 25ean. Argi dago, Laboratorium lan eskergaren ondorengo eta oso proiektu luze baten emaitza dela.

Begarako Laboratorium museoa Errekalde jauregian dago. Jauregi handia, argia, eroso, ondo hornitua eta prestatua, ingeles estiloko lorategi zoragarri baten erdian kokatuta. Zientzia zaleek gozatu ederra hartzen dute etxe honetan, duela sei urte ireki zenetik.

Eraikina bera da ederra –hemen bizi izan zen Xabier Maria Munibe, Peñafloidako VIII. kondea– baina altxorrek zientzia bildumak dira. Erakusketa ikusgarria da benetan! Erakusketa iraunkorrak, zientziaren garapenari esker gizartea nola joan den aldatzen erakusten digu, eta krisi egoera bati aurre egitea nola lortu zuten.

2018an, European Physical Society-k (EPS, www.eps.org), Historic Site izendatu zuen Laboratorium Museoa. Urriaren 20an izan zen ekitaldi ofiziala eta izendapen horrekin, Laboratorium Europako zientziaren erakusleihoan jarri zen.

Hasiera hasieratik, gaur egun oso hedatua dagoen “Museologia Berria” izeneko korronte museologikoarekin bat egiten duen Museo bat egin nahi genuen. Gizartearen tresna izateko jaio zen. Museologia berri honen giltzarria da museo tradizionalaren parametroak zabaltzea eta demokratizatzea; hau da, museo tradizionaletik museo berrira igarotzen dugunean, museoko bildumetara mugatu gabe, Ondarearen Mundura pasatzen gara; museora joaten den publikoa ahaztu gabe, gizartea eta komunitatea jartzen dugu ardatz; museoaren eraikuntza mespretxatu gabe, lurralderantz zabaltzen dugu.

Laboratorium-ak, hormaz barruko ondarearekin eta lurraldekoarekin, gizabanakoaren bilakaera gogoratzen du bere ingurumen sozialean, kulturean eta naturalean; eta gaur eguneko gizabanakoaren zein gizartearen bizitza baldintzatzen dituzten gaien inguruko hausnarketa tailerra izaten saiatzen da.

Hortaz, Laboratorium ez da soil-soilik erakusketa bat. Laboratorium, gizarte museo bat edo, zehazkiago esanda, “Zientzia, ondare eta gizarte Topagunea” da. Eta aurrerago ikusiko duzuen moduan, museoaren jarduna ez da soilik mugatzen erakusgai dagoen bilduma hori erakustera. Ez da gutxiago ere.

Diziplina aniztasuna museoaren bereizitasunetako bat da eta testuingurutze lana jarduera guztietan izaten da kontutan. Museoak, berak, sortutako diskurtsoak helarazteaz gain, galderak, eztabaida gaiak jartzen ditu mahai gainean eta ausarta izan nahi dubeti, Zientziarekin, Ingurumenarekin eta Ondarearekin zerikusia duten gai eta arazoen aurrean iritzi aniztasuna azaltzen eta arazo horientzako irtenbide posibilitate desberdinak aztertzen. Horrela, espiritu kritikoa landu nahi du. Gainera, museoak ez du uharte bakarti bat izan nahi eta beste museoekin eta erakundeekin elkarlana egin eta ekimenak amankomunean aurrera ateratzeko asmoa izaten du beti.

Bergarako Laboratorium Museoak, gizartearen parte-hartzea bultzatuz eta norbanakoaren zein giza taldearen iradokizunak eta iritziak entzunez eta bultzatuz, gizartearen garapena du helburu. Argi baitago, Zientziarekin, Ingurumenarekin eta Historiarekin gozatzen duen gizataldeak, bere iragana eta gaur eguna ulertzen duen gizarteak eta espiritu kritikoa landua duen komunitateak, bizi kalitate hobeagoa daukala.

Zientziaren, Ondarearen eta Gizartearen topagunea izanik, jarduera mota desberdinak antolatzen ditu Laboratoriumek, ondorengo lan arloetan kokatzen direnak:

1. ONDAREAREN EZAGUTZA, ZAINITZA, KUDEAKETA
2. ONDAREA BALIOAN JARTZEA
3. BERRIKUNTZA SUSTATZEA

Lehen arloan adibidez, kontserbazio, errestituzio, dokumentazio, ikerketa lanak kokatzen dira, besteak beste. Aurten zoologia bildumaren argazki berriak eskuratzen gabiltza, hedapenerako baliagarriak izateaz gain, kontserbaziorako ezinbesteko tresnak baitira. Bestetik, iazko kontserbazio lana, gradu amaierako lan bat izan dela aipatu beharra daukat.

Arlo honetan ere, aurrera eramaten ditugun ikerketa-lanak sartzen dira: telefonoaren garapena eskualdean; wolframaren kontrabandoa, etab....

Bigarren arloan, berriz, hedapen jarduerak kokatzen dira: erakusketak, hezkuntza-programak, hitzaldiak, ikastaroak, txangoak, tailerrak, udaleku zientifikoak, ondare-programak, “zientzia, teknologia eta berrikuntza” jarduerak, etab. Guztiak elkarlanean garatzen dira, hori da Laboratoriumen ezaugarri nagusietariko bat. 2019an Kimika zientzietan Nobel saria jasotako zientzialaria ekarri genuen Bergarara, zientziarenganako zaletasuna sustatu asmoz.

Hirugarren ildoari dagokionez, proiektu berritzaileetan parte hartzen du Laboratoriumek berrikuntzan eraginez.

Azken finean, gure ilustratuen lana gogoratuaz eta baliatuz, gaurko beharretara egokitutako gizarte museoa da Laboratorium.